

İsgəndər Quş Dili Öyrənir

© Azərbaycan Nağılları. 5 cildə, 5-ci cild.
Azərbaycan SSR EA Nəşriyyatı, Bakı - 1964

Bir gün İsgəndər səhər tezdən reyhan bağına çıxmışdı. Bu bağı tən ortasında böyük bir hovuz vardı. İsgəndər dünyada olan bütün balıqlardan tutub buraya salmışdı. O, hər səhər tezdən gəlib bu balıqlara tamaşa elərdi. Yenə də qaydası üzrə İsgəndər haman hovuzun kənarında, qabağında çay, damağında qəlyan, balıqlara tamaşa edirdi. Gördü ki, birdən günəşin üzü qara buludlarla örtüldü. İsgəndər qorxu içərisində başını yuxarı qaldırıb bunların qara qarğa olduğunu gördü. Qarğalar öz dilləri ilə danışmağa başladılar, sonra çıxıb getdilər.

Beş gün, on gün, hər gün səhər tezdən qarğalar gəlirdilər, İsgəndərin oturduğu yerə çığır-bağır salıb gedirdilər. Bir neçə gün İsgəndər bu sirri gizli saxladı. Axırda təngə gəldi, vəzirini çağırıb dedi:

—Vəzir, neçə gündü ki, hər səhər tezdən qarğalar bulud kimi günəşin üzünü tuturlar. Çığır-bağır salıb gedirlər. Mənə elə bir adam tapmalısən ki, bu heyvanların dilini bilsin. Get, sənə qırx gün vaxt verirəm.

Vəzir: “Baş üstə!” deyib öz otağına çəkildi. Gecə-gündüz bu xüsüsə düşünməyə başladı. Axırı bir gün özü özünə dedi: “Ölmək-ölməkdi, xırıldamaq nə deməkdi? Padşah əmr edir, çıx şəhərləri gəz, ya elə bir adam taparsən, yada elə bu dərələrdə ölüb gedərsən”.

Vəzir hazırlaşdı, arvad-uşağı ilə halallaşmış yola düşdü. Çox getdi, az getdi, çox dayandı, neçə-neçə şəhərlər gəzdi, heç bir şey tapmadı. Amma geri qayıtmaq da istəmirdi.

Gün axşamıdı, özünü verib bir tacirin dükəninin qabağında dayandı. Tacir dükanı bağladı, evə gedəndə vəzir tacirə dedi:

—Allah qonağıyam, məni qonaq saxlarsanmı?

Tacir dedi:

—Allaha da qurban olum, qonağına da, buyur gedək.

Tacir vəziri evinə apardı. Yeyib-içdilər.

Onlar söhbət etməkdə olsunlar, sənə deyim tacirin qızından.

Bu tacirin ağıllı və keçmişdən, gələcəkdən xəbər verən bir qızı vardı. Tacir bu qızını iki gözündən artıq istəyirdi. Onun üçün xüsusi ev ayırmışdı, qulluğunda neçə-neçə qarabaşlar dayanmışdı. Tacirin evinə hər nə cür qonaq gəlsəydi, gərək bu qız da ismət pərdəsinin dalında oturub qonağın danışığına qulaq asaydı.

Vəzir də özünü “dərvişəm” deyə tanıtdırmışdı. Qız vəziri görən kimi tanıdı, bildi ki İsgəndər bunu diri-diri ölümə göndərüb; vəzirə yazığı gəldi, atasını çağırub dedi: —Ata, bu qonaq dərviş deyildi. Bu böyük İsgəndərin ağıllı vəziridi. İsgəndər onu quş dili bilən adam üçün göndərüb. İzin ver, mən onun ilə danışacağam.

Tacir razı oldu, qız pərdənin dalından dedi:

—Ey qonaq, sən kim olduğun mənə lazım deyil, ancaq nə üçün gəzdiyini bilirəm. Əgər mənim adımla İsgəndərə versən, səni külə döndərüb, külünü isə dəryaya səpəcəyəm. Əgər bu sirri gizlin saxlasan sən axtardığın adamı tapıb sənə verəcəyəm.

Vəzir sevindi, and içdi, üzünü torpağa sürtdü; qız dedi:

—İndi sənə inandım. Ey İsgəndərin ağıllı vəziri, buradan gün çıxana təfər gedərsən, düz üç gün-üç gecəlik yoldu. Orada qabağına bir koma çıxacaq. O komada bir qoca kişi olur. O, bütün heyvanların dilini bilir, sənə, etsə-etsə, o kömək edər.

Vəzir çox sevindi, gecəni yatdı, səhər tezdən tacir ilə xudahafızlaşib, yola düşdü. Az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, sonra gəlib, haman komaya çatdı, gördü ki, komanın qapısı açıqdı. İçəri girdi, gözünə evin yuxarı başında bir ağsaqqal qoca dəydi. Vəzir sevinib dedi:

—Mənimkini allah yetirdi.

Qocaya salam verdi; qoca kişi vəzirin salamını aladı, ona yer göstərdi. Hər ikisi şirin söhbət elədi; sonra qoca kişi vəzirə dedi:

—Bilirəm İsgəndər səni nə üçün göndərüb.

Vəzir qocadakı ağıla heyran olub dedi:

—Ey dünya görmüş qoca, dünyanı qarış-qarış gəzən İsgəndərin yanına getməyə hazırlaş.

Qoca dedi:

—Mən hazırım.

Qoca hazırlaşdı, vəzir istədi ki, qocanı ara mindirə, qoca dedi:

—Vəzir, get, qorxma, sən oraya çatan gününün sabahı özümü oraya yetirərəm.

Qoca kişi vəziri yola saldı, yenə oturub öz işinə məşğul oldu.

Vəzir iki keçib, üçüncü günü vətəninə çatadı. Qoca da simurğ quşunun qanadları arasına minib özünü vəzirə yetirdi. Vəzir qocanı görən kimi sevindi, hər ikisi İsgəndərin hüzuruna gəldi.

İsgəndər taxtında oturmuşdu. Gördü ki, vəzir bir nəfər qoca ilə gəlir. İsgəndər gülər üzlə vəzirə dedi:

—Vəzir, necə gəldin?

Vəzir dedi:

—Yaxşı gəlmişəm, qibləyi-aləm.

İsgəndər üzünü qocaya tutub dedi:

—Qoca, mən istəyirəm yer üzündə bütün heyvanatın dilini öyrənəm, sən mənə öyrətməyi bacara bilərsənimi?

Qoca dedi:

—İsgəndər, bunu öyrətməyə gəlmişəm. Amma bu sirr bütün dünyaya yayılacaq, deyəcəklər ki, böyük İsgəndər bir abidin qanına səbəb oldu.

İsgəndər dedi:

—Məgər hər elm öyrədən elmi qurtarandan sonra ölərmimi?

Qoca dedi:

—Bu elm o biri elmlərdən deyil. Heyvanat dilini bir adam başqa bir adama öyrətsə, dərsi təslim edən kimi canını da təslim edəcək. İndi mənə bir otaq ayır ki, orda bir mən olum, bir də sən.

İsgəndər əmr verdi, xüsusi bir otaq ayırdılar, qoca İsgəndər dərs verməyə başladı. Qırx gün evdən bayıra çıxmadılar: Otuz doqquz gün tamam oldu, qırxıncı günün səhəri qoca İsgəndəri evdən bayıra çıxartdı, görürüb gəldi haman hovzun yanına. Çox çəkmədi ki, göy üzünü qara bulud aldı. İsgəndər başını yuxarı qaldırıb gördü ki, haman qarğalar yenə də gəldilər, danışmağa başladılar. Bir az danışdıqdan sonra dağılışıb getdilər.

Qoca xəbər aldı:

—İsgəndər, o qarğalar nə danışdılar?

İsgəndər dedi:

—Qarğalar şikayət edirdilər.

Qoca soruşdu:

—Kimdən?

İsgəndər dedi:

—Bu qarğalar öz ağsaqqalları ilə şikayətə gəlmişdilər. Deyirdilər ki, biz Xalxal vilayətindənik, neçə müddətdir ki, orada yuva salıb yaşayırıq, orada Bəlq adında bir pəhlivan vardı. Onun zülmü həddindən aşmışdı, əhalinin naləsi göylərə qalxır. Bütün heyvanlar Bəlq pəhlivandan narazıdılar.

Sözünü qurtarmamışdı ki, qoca canını təslim elədi. İsgəndər qocanı böyük cələl ilə aparıb basdırdı, qırx verdirdi.

Bir gün vəziri çağırırdı dedi:

—Vəzir, mən Xalxal vilayətinə gedirəm, əmr ver, qoşun hazır olsun, yol tədarükü görsünlər.

Vəzir: “Baş üstə!” dedi.

Onu deyək ki, həmişə İsgəndərin yol tədarükü, qoşun hazırlığı bir aya görülərdi. Bir ay tamam oldu, hazırlıq görüldü, bunu İsgəndərə xəbər verdilər. İsgəndər atını minib qoşunun qabağına düşdü.

Nağıllarda vaxt tez başa gəldiyi kimi, mənzil də tez başa gəlir. Belə deyirlər ki, İsgəndər şəhərin altı ağaclığında olan bir dəyirmanı gəlib çıxdı. Qoca dəyirmançı şeypur səsini, at təppəliyini eşidən kimi dəyirmanın unluğuna girdi. İsgəndər adam göndərdi ki, gedib görsünlər dəyirməndə kim var. Axtarıb qocanı dəyirmanın unluğundan çıxartdılar, onu İsgəndərin yanına gətirdilər. İsgəndər qocadan xəbər aldı:

—Bəliq necə adamdı?

Qoca dedi:

—Yaxşı adamdı.

İsgəndər soruşdu:

—Qoca, dünya-ələm ondan şikayət eliyir, sən deyirsən ki, Bəliq yaxşı adamdı?

Nə qədər İsgəndər qocanı sıxışdırdı, qoca yenə də dedi: “Yaxşı adamdı”.

İsgəndər dedi:

—Qoca, mənə ölkələri gəzən, bütün dünyadan xərac alan İsgəndər deyərlər!

Qoca bayaqdan qorxurdu, elə ki, İsgəndər adını eşitdi, onun ayağına yıxılıb, dedi:

—Mən səni Bəliq pəhlivan bilib, qorxurdum. İndi bil, aqah ol, Bəliq o qalada olur, özü də üç padşahdan xərac alır.

İsgəndər kağız yazıb elçi göndərdi. Elçi gəlib elçi daşının üstündə oturdu. Bəliq xəbər çatdı ki, elçi gəlibdi. Bəliq əmr verdi ki, gələn elçini onun yanına buraxsınlar. Elçi Bəliqin yanına gəlib baş əydi, İsgəndərin məktubunu ona verib dedi:

—Böyük İsgəndər sizdən yeddi ilin xəracını istəyir, əgər verməsəniz, dava eliyəcək.

Bəliq İsgəndər adını eşitmişdi, amma üzünü, qüvvətini görməmişdi. Ona görə də elçiyə belə cavab verdi:

—Get, İsgəndərə de ki, mən xərac verən yox, alanam, necə gəlib, elə də çıxıb getsin.

Elçi geri döndü, İsgəndərin acığı tutmasın deyər qorxa-qorxa Bəliqin dediyini ona nağıl elədi. İsgəndər qəzəbləndi, qoşuna əmr verdi ki, hücuma keçsünlər.

Bəliq şəhərin qapılarını bağlatdırmışdı, gördü ki, bunun qabağına qoşun göndərməsə, İsgəndər deyəcəkdi ki, Bəliq qorxdı. Qoşun qara qarışqa kimi şəhərdən kənara üz qoydu. Hər iki tərəf üç gün vuruşdu, bir-birinə bata bilmədi.

İsgəndər vəzirini çağıraraq dedi:

—Vəzir, necə bilirsən, mən bu davada qoşun qırdırmaq istəmirəm, şəhəri qansız almaq istəyirəm.

Vəzir dedi:

—Məsləhət sizindi, şahım!

—Vəzir, get mənə min ədəd erkək keçi, səkkiz qatır yükü parça al gətir.

Vəzir getdi, axşam bir xeyli qalmış min keçi, səkkiz qatır yükü parça alıb gətirdi. İsgəndər qoşuna əmr verdi ki, ertədən hərə bir keçi götürüb parçadan onun buynuzuna bağlasın.

Qoşun hamam saat şahın əmrini yerinə yetirdi. Elə ki, hava qaraldı, İsgəndər əmr verdi ki, qoşun min keçinin buynuzlarına bağlanmış parçalara neft töküb od vursunlar, keçiləri dörd bir tərəfən düşməyə tərəf qovsunlar.

Tapşırıq haman saat yerinə yetirildi. Çox çəkmədi ki, çölü alov bürüdü, keçilər hürküb şəhərə tərəf qaçmağa üz qoydylar. Bəlqin qoşunu gecənin qaranlığında alovu görüb elə bildilər ki, İsgəndərin qoşunudu, öz səngər lərini qoyub qaçdılar.

Qoşun qaçdıqca, keçilər irəliləyirdi. İsgəndərin qoşunu da davasız şəhərə girdi. Bəlq bu dəsgahı görürdü. Qorxusundan qaçıb gizləndi ki İsgəndər bunu görüb öldürməsin.

İsgəndər Bəlqin bütün adamlarını qılıncdan keçrtedi, səhər tezdən taxta çıxıb, işləri öz yoluna salmağa başladı. Cammat rahat oldu. Bir neçə gün burada qalıb, öz sərkərdələrindən birini şəhər başçısı qoyub, ona xeyli qoşun verdi. Atlarını minib şəhərdən çıxanda İsgəndər öz vəzirinə dedi:

—Dünyada hər dili bilmək min padşahlığa dəyər.

Veb direktor: Betti Bleyer

Mətni yığdı: Nərgiz Abadi

Veb üçün hazırladı: Ülviyyə Məmmədova

AZERİ.org qoyuldu: oktyabr, 2003-cü il